

СИЛАБУС

Рівненський державний гуманітарний університет
Факультет документальних комунікацій, менеджменту,
технологій та фізики
Кафедра філософії

Назва дисципліни	Цінності європейської цивілізації
Загальна кількість кредитів та кількість годин для вивчення дисципліни	3 кредити, 90 годин
Вид підсумкового контролю	Залік
Викладач	Грицишина Марія Володимирівна
Профайл викладача на сайті кафедри	
Е-mail викладача:	teetet1@ukr.net
Посилання на освітній контент в CMS Moodle (за наявності) або на іншому ресурсі	
Мова викладання	Українська
Консультації	Онлайн-консультації: середа, четвер – 12.00-13.30 Офлайн-консультації

Цілі навчальної дисципліни

Метою курсу “Цінності європейської цивілізації” є: ознайомлення студентів з сучасними поглядами на сутність поняття цивілізація, цивілізаційного підходу до вивчення історії людства, витоків європейської цивілізації, етапів її розвитку, найважливіших подій її історії та культурно історичного поступу, а також культурних, соціально-економічних, суспільно-політичних та духовно-ментальних цінностей, що уособлюють

особливості європейської цивілізації у її цілісності та розмаїтті.

Основними завданнями курсу є:

- виокремлення найбільш значущих цивілізаційних проявів, що об'єднують певні країни та народи в єдину історико-культурну, суспільно-політичну та ментальну цілісність;
- визначення самобутності окремих складових європейської цивілізації;
- знання та уявлення шляхів розвитку, проблем і перспектив європейської сім'ї народів;
- вміння використовувати здобуті знання для оцінки явищ і процесів, що мають загальноєвропейське цивілізаційне значення.
- оперування комплексом понять і категорій, що використовуються в системі гуманітарних дисциплін, які досліджують європейську цивілізацію;

Визначені освітньою програмою компетентності:

**Загальні компетентності
(ЗК):**

КЗ 2. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК 3. Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки.

Програмні результати навчання (Р):

Р 1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства.

Передумови вивчення дисципліни для формування програмних результатів навчання та компетентностей

Ефективність засвоєння змісту дисципліни «Цінності європейської цивілізації» значно підвищиться, якщо здобувач вищої освіти попередньо опанував матеріалом таких філософських дисциплін як: «Філософія», «Релігієзнавство», «Історія філософії», «Філософія освіти», «Етика та естетика».

В навчальній діяльності факультету використовуються як внутрішня, так і зовнішня мотивація здобувачів вищої освіти, а саме: різні методи заохочення, стимулювання, залучення до наукової діяльності, які визначають спрямованість, інтенсивність навчання і сприяють проявам творчих здібностей та креативності здобувачів вищої освіти, розуміння значення навчання для майбутнього життя, бажання заслужити авторитет серед товаришів і викладачів. Спільна (групова) діяльність полягає у виконанні здобувачами вищої освіти командних проектів, роботі у малих групах під час дискусій та їх взаємоконтролі. Самостійна робота здобувачів вищої освіти сприяє більш успішному засвоєнню навчального матеріалу, формуванню нових понять, більш високому рівню засвоєння знань.

Перелік тем

Змістовний модуль 1. Історичний шлях становлення та розвитку європейської цивілізації

1.1. Становлення аксіології (вчення про цінності) в європейській філософії.

Аксіологія - один з наймолодших розділів філософії. Головне завдання аксіології. Грецька філософія, як зразок раціоналістичної філософії. Природа, як вищою цінністю життя. Середньовічні погляди теологів. Бачення світу та природи цінностей через призму середньовічної тріади – Істина, Добро, Краса. Міркування про моральні цінності італійських гуманістів (Л. Бала), політичні цінності (Н. Макіавеллі). Раціоналістичне бачення цінностей (Р. Декарт). Аксіологічний напрям у філософії другої половини XIX ст. (Г.Лотце, В.Віндельбанд, Г.Ріккерт.). Місце цінностей свідомості (Ф. Ніцше). Соціологічної думки М. Вебера про поняття «цінності», як одного із ключових у цій царині знання, що визначає спрямованість інтересів. П. Лані і Е. Гартман трактування аксіології.

1.2. Основні етапи розвитку європейської цивілізації

Формування циклічної і лінійної моделей історії у стародавньому світі.
Теоцентрична модель розуміння історії в християнській традиції.

Складання стадіального, сутнісного, або якісного підходу; часового, хронологічного підходу; формаційного підходу (марксистського) в епоху Ренесансу, Нового часу. Європоцентризм. «Християнський світ». Утвердження цивілізаційної європейської самосвідомості. Моделювання теорії цивілізації. Лінійно-стадіальний і локальний підходи. М. Данилевський, О. Шпенглер, А. Тойнбі, Л. Гумільов, П. Сорокін. Цивілологія (цивілографія). Ф. Бродель, І. Валлер-стайн, Вільям Мак Ніл, С. Хантігтон. Глобальна цивілізація, світова цивілізація, локальна цивілізація. Норберт Еліас. Структура цивілізації. Типологія цивілізацій. Етапи розвитку цивілізацій. Зниклі, існуючі цивілізації. Поняття «цінність». Духовні цінності. Правові, загально - цивілізаційні, культурні, релігійні, соціальні, політичні, економічні, структурні цінності.

1.3. Християнство і свобода совісті, як духовна основа Європи.

Вплив християнства на розвиток Європи. Виникнення християнства. Поширення релігійного вчення в межах Римської імперії, перетворення на державну релігію. Розробка доктрини. Три рівні у середньовічному християнстві. Високе (церковне) християнство, «лицарське» християнство, протонародне християнство, що з'єднало в собі церковне вчення, язичество і забобони. Усі найважливіші моменти людського життя (народження, шлюб, посвята в лицарі, смерть) - пов'язані з християнством. Християнство, як вісь європейської цивілізації. Розвиток європейської духовності. Секуляризація. Свобода совісті. Ренесанс. Зміна домінуючого типу світогляду.

1.4. Становлення європейського культурно-інформаційного простору

Становлення поняття «Європа». Проблема східного кордону Європи. Сучасна дискусія про кордони Європи. Проблема цілісності Європи. Чинники регіоналізації Європи. Об'єднана Європа, мотивація об'єднання (на основі військово-політичних союзів, ідеології, спільних економічних інтересів та демократичних цінностей). Європоцентризм, його аспекти (культурний, соціально-економічний, політичний, військовий тощо). Прояви «Європоцентризму». Основні віхи історичного розвитку Європи (античність, середньовіччя, Європа в ранньо - модерний час, ХХ ст.). Утвердження та криза європоцентризму. Неолібералізм та неоконсерватизм 80-90-х рр. ХХ ст. Криза біполярної системи: «оксамитові революції» кінця 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. та розпад соцтабору. Пошуки нової моделі розвитку європейської цивілізації. Проблема «розширення Європи», інтеграція і глобалізація (концепція «золотого мільярда»), антиглобалізм. Демографічні проблеми та імміграція в Європі. Проблеми меншин у Європі (етнічні, мовні,

культурні, конфесійні), проблема «цивілізаційного конфлікту» (втягування країн Європи у конфлікт з ісламськими країнами); проблема «міжнародного тероризму».

1.5. Громадянське суспільство і соціальна згода

Громадянське суспільство, як система недержавних організацій та соціальних інституцій, які дозволяють здійснювати суспільно-політичну самоорганізацію різних соціальних груп, прошарків суспільства, для забезпечення їх різноманітних потреб. Вплив громадянського суспільства на державу, через складний механізм соціальних, соціально економічних, політичних та гуманітарних зв'язків які пов'язують громадянина з суспільством і державою. Розвинуте громадянське суспільство. Поняття «суспільство» і «громадянське суспільство». Визнання особистісного підданства монарху в середньовіччі. Традиції (звичаєве право) і церква, як суттєвий регулятор суспільних відносин. Формування уявлення про необхідність розділення сфер впливу різних систем регулювання на політичну та громадянську. Ідея громадянського суспільства XVII ст. Термін «громадянське суспільство» у німецького філософа Г. Лейбніца. Ідея Джона Локка про існування політичного та громадянського суспільства (1690 р.). Розробка теорії «суспільного договору». «Природні» права людини. Погляд сучасної науки на сутність та походження громадянського суспільства. Три типи громадянського суспільства. Соціальні групи, суспільство в межах держави, світове співтовариство. Ознаки громадянського суспільства. Елементи сучасного громадянського суспільства. Міжнародні організації Human Rights Watch, International Amnesty, International Society for Human Rights. Нищення проявів громадянського суспільства в умовах тоталітарних режимів. Партнерська програма TACIS (Technical Assistance for the Commonwealth of Independent States – Технічна допомога Співдружності Незалежних Держав). Формування ідеї правової держави в епоху Просвітництва та Нового часу. Поняття «Rechtsstaat» (правова держава) та The Rule of Law (верховенство права). «Правова держава» як «поняття-контейнер». Специфічні ознаки правової держави. Верховенство права (в широкому розумінні) і закону (у вузькому розумінні). Правова держава декларована і реальна. Можливості, що дає громадянське суспільство. Стереотипи європоцентризму.

Змістовний модуль 2. Цінності сучасної Європи

2.6. Демократія і парламентаризм

Грецька полісна культура. Поняття «демократія». Система народовладдя в епоху розкладу общинного ладу (безпосередня демократія). Міста-держави з республіканським правлінням (Венеція, Генуя, Новгород Великий). Представницький тип демократії. Вчення про

«громадянство», «права і свободи громадян», «природні права». Розвиток теорії, і політичної практики демократії. Можливості, що забезпечує демократія. Інститути ліберальної демократії або поліархії. Ступінь свободи в суспільстві та можливість її реалізації. Конституція СРСР 1936 р. Розвинена демократія в ідеалі та поліархія (влада багатьох). Різновиди демократії. Безпосередня (пряма) демократія. Представницька демократія. Умовно демократичні режими. Олігархічна демократія. Егалітарна демократія (соціалістична демократія, національна (націоналістична) демократія). Імітаційна (фасадна) демократія. Варіанти автократичних режимів. Позитивні наслідки демократії.

Термін «парламент». Англія 1265 р. Найдавніші діючі парламенти Альтінг в Ісландії (930 р.) та Тінвальд на острові Мен (979 р.). Типові структура та функції парламенту, взаємо- відносини з іншими складовими політичної влади в межах демократичної парадигми.

Парламентаризм. Депутати. Бікамеральний (двопалатний) парламент. Нижня та верхня палати парламенту. Однопалатні парламенти. Складна структура парламенту (фракції, депутатські групи, депутатські комітети та комісії). Форма мандата (імперативний мандат, вільний мандат). Стадії законодавчого процесу. Суб'єкти законодавчої ініціативи. Сфера компетенції парламенту. Європейський парламент (1957р.). Рада Європейського союзу. Рада Європи (РЄ) та Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЕ). Структура Ради Європи (Комітет міністрів Ради Європи, Європейський суд з прав людини, Комісар у справах з прав людини, Європейська комісія проти расизму та нетерпимості (ЄКРН), Венеціанська комісія (Європейська комісія за демократію через право), Конгрес Місцевих та Регіональних Влад, Секретаріат Ради Європи, Статут Ради Європи). Головна мета Ради Європи.

2.7. Становлення єдиного економічного та політичного простору

Розвиток ідеї єдності Європи (ідеологія Священної Римської імперії, Реформації та Контрреформації). Експансія Османської імперії, як мотиватор об'єднання («Про повернення Святої Землі» (1306 р.) П. Дюбуа). Ідея об'єднаної Європи після падіння Константинополя (1453 р.). «Великий план» початку XVII ст. герцога Сюллі. Варіанти можливого об'єднання Вільяма Пенна (XVII ст.) маркіза де Лафайета, Тадеуша Костюшко, Еммануїла Канта, інших діячів епохи Просвітництва (XVIII ст.). «Вічний мир». Німецький союз з 38 німецьких держав (1815 р.) та митний союз (1834 р.) після так званої «конгресової Європи» (після Віденського конгресу). Поширення ідеї Сполучених Штатів Європи (Віктор Гюго Міжнародний конгрес миру 1847 р.). Вплив промислового перевороту та індустріалізації на ідею об'єднання. Перша світова війна, як «холодний душ», думки про «смерть Європи». Проголошення панєвропейського руху на початку 20-х рр. в XX ст. в умовах двох Європ –

капіталістичної та комуністичної. Комінтерн. Європейська федеративна система. Європейській союз Федералістів, Соціалістичний рух за утворення Сполучених Штатів Європи, Європейський рух, Європейська ліга економічного співробітництва. НАТО. Створення Ради Європи (5 травня 1949 р.) Федеративна модель панєвропеїзму, методи її реалізації. Кооперація. Інтеграція. Конфедерація. Створення Європейського Економічного Союзу. Створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС). Цілі та інститути ЄОВС. Римські угоди (1957 р.) та створення Європейського економічного Союзу (ЄЕС) та Євратому. Цілі та принципи європейської економічної інтеграції. Створення спільного ринку – основна мета економічної інтеграції в Європі. Свобода пересування товарів, робочої сили та людей, капіталів і послуг – умови створення спільного ринку. Від секторальної інтеграції до Спільного ринку. Митний союз між країнами «шістки». Політична інтеграція в Європі. Три етапи та опори в розвитку ЄС. Існування в рамках трьох європейських спільнот (ЕОВС, Євроатом, ЄЕС) – перший етап становлення ЄС. Економічна інтеграція як перша опора європейської інтеграції. Спроби поширення інтеграції на політичну сферу (план Фуше -1, план Фуше -2) та причини їх невдач. Гаазький самміт (1969 р.) та створення Комітету політичних директорів. Декларація про створення європейського союзу (1981 р.), Штутгартська декларація (1983 р.), Єдиний європейський акт (1986 р.) і розширення інтеграції та політичного співробітництва в Європі. Програма Європейського політичного співробітництва (ЄПС). Прийняття Конституції Європейського Союзу та криза її ратифікації. Лісабонський договір (2009 р.) та його значення для подальшого розвитку та розширення Європейського Союзу.

2.8. Науково-технічний прогрес і європейське суспільство

Науково-технічна революція (НТР). Зміна соціальної структури суспільства: зростання міського населення. Зміна способу життя. Розширення сфери інформації та послуг. Негативні наслідки НТР. Суспільство споживання. Глобальні проблеми сучасності: екологія, демографія, політика.

2.9. Збереження спадщини. Екологічна свідомість

Екологічна криза: поступове виснаження природних ресурсів. Забруднення атмосфери, ґрунтів і Світового океану виробничими і побутовими відходами. Тенденція глобального потепління, зникнення багатьох видів рослин і тварин. Ріст захворювань, викликаних несприятливою екологічною ситуацією. Доповідь Римському клубу,

присвячена глобальним проблемам у 70-х рр. ХХ ст. в умовах назриваючої екологічної кризи. Концепція ООН початку 90-х рр. ХХ ст. про стійкий розвиток, відповідно до якої від витрат на відновлення навколишнього середовища треба переходити до поступової відмови від технологій, що її руйнують. Угода останніх років ХХ ст. про скорочення протягом 5 років шкідливих викидів від автобусів і вантажівок на 60% в країнах Європейського союзу. Рухи і партії «зелених».

2.10. Національні цінності та загальноєвропейська ідентичність

Термін «нація». «Нація» у стародавньому Римі (212 р.), у Середньовіччі. «Шляхетська нація» – «політичний народ» Речі Посполитої. «Гвельфи» та «гібеліни» в Священній Римській імперії. Імперія Німецької Нації. «Політичний народ» Великої французької буржуазної революції. «Модерна нація» в англійській, франкомовній німецькій традиції. Феномен нації в ХХ ст. Розуміння нації як держави (від прямого ототожнення, до підкреслення тісного зв'язку). Етатистський підхід. Розуміння нації як етносу (від прямого ототожнення, до підкреслення тісного зв'язку). Етніцистський підхід. Розуміння нації як новітнього феномену прямо не пов'язаного, ні з державою, ні з етносом. Інструменталістський підхід. Модерністський та примордіалістський підходи щодо вирішення проблеми походження нації.

Європейська ідентичність. Ідентичність як стан самототожності, самоусвідомлення, самосвідомості. Ідентичність як сукупність спільних рис групи, спільноти (єдність), які є стійкими (постійність) і властиві лише їй (унікальність). Ідентичність як розуміння відмінностей або протиставлення «Іншим», «Чужим». Європейська ідентичність як різновид колективної ідентичності. Рівні європейської ідентичності. Європейська ідентичність і європейська ідея та європейська свідомість. Європейська ідентичність – основа солідарності та вирішення економічних та політичних проблем європейської спільноти. Культура та цінності як основа європейської ідентичності. Культурна єдність Європи як передумова формування спільного економічного та політичного порядку. Т. Масарик про культуру як основоположний елемент у процесі інтеграції та створення майбутньої Гуманітарної Європи.

Європейськість. Дух – основа європейськості (Гуссерль, Дерріда, Ясперс, Фукуяма). Риси європейської духовності як основа спільних європейських вартостей. Елементи європейської духовності: почуття реальності, раціоналізм та індивідуалізм, трансцендентність.

Взаємозв'язок індивідуалізму з усіма елементами європейської духовності – автономія особистості, воля, право на вільний вибір, відповідальність, особиста гідність, ініціатива.

Рекомендована література

Основна література

1. The future of the European Union – Laeken Declaration [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://europa.eu/int/futurum/documents/offtext/doc151201_en.htm
2. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, 13 December 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EN:HTML>
3. Амстердамський договір [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.comparativelaw.kiev/ua/>
4. Договір о Європейському союзі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.comparativelaw.kiev/ua/eu_treaties/rus_maastricht.txt
5. Договір об утворенні Європейського об'єднання вугля і сталі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.comparativelaw.kiev/ua/eu_treaties/treaty_eccs_paris.txt
6. Договір об утворенні Європейського економічного співтовариства з змінами, внесеними наступними договорами, Рим, 25 березня 1957 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.comparativelaw.kiev/ua/eu_treaties/rus_eec_treaty.txt
7. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/>
8. Ніщський договір [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.comparativelaw.kiev/ua/>
9. От союза государств к федерации – размышления о конечной цели европейской интеграции. Речь Федерального министра иностранных дел Германии Йошки Фишера 12 мая 2000 г. в Берлинском университете имени Гумбольда [Електронний

ресурс]. – Режим доступу : <http://germany.org.ru/ru/politik/rede3.html>

10. Спільна стратегія Європейського Союзу щодо України. Неофіційний переклад Представництва Європейської Комісії в Україні // Політика і час. – 2000. – № 3–4.
11. Спільна стратегія ЄС щодо України. Робочий план Головуючої (Підготовлено Португалією, головуючою в ЄС країною (січень–червень 2000 р.)) : неофіційний переклад з англ. // Політика і час. – 2000. – № 3–4.
12. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www/europexxi.kiev.ua/ukrainian/ukraine_eu/020.html

Додаткова

1. Абдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации / Р. Ф. Абдеев. – М. : ВЛАДОС, 1994. – 336 с.
2. Аболин В. А. Всемирный и европейский федерализм : вероятные перспективы / В. А. Аболин // Полис. – 1994. – № 5. – С. 142–148.
3. Аксиология : частное и общее. Наука и ценности. – Новосибирск, 1987. – 110 с.
4. Алексеев В. Г. Бегом от Европы? / В. Г. Алексеев. – Х. : Факт, 2008. – 240 с.
5. Алексеева В. Г. Ценностные ориентации как фактор жизнедеятельности и развития личности / В. Г. Алексеева // Психологический журнал. – 1984. – 5. – № 5. – С. 63–70.
6. Анисимов С. Ф. Духовные ценности : производство и потребление / С. Ф. Анисимов. – М. : Мысль, 1988. – 255 с.
7. Араб-Оглы Э. А. Европейская цивилизация и общечеловеческие ценности / Э. А. Араб-Оглы // Вопросы философии. – 1990. – № 8. – С. 10–12.
8. Афанасьев М. С. Социальные ценности и ценностная ориентация личности / М. С. Афанасьев. – М., 1990. – 211 с.
9. Байер С. Історія пан'європейського руху / С. Байер [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://paneuropa.org.ua/content/view/13/33/>
10. Бакиров В. С. Ценностное сознание / В. С. Бакиров. – Х., 1985. – 224 с.
11. Бакрадзе А. Т. Ідеал людяності і цінності людського життя / А. Т. Бакрадзе // Філософська думка. – 1989. – № 2. – С. 17–23.
12. Белл Д.

- Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования : пер. с англ. / Д. Белл. – М., 2004. – 788 с. 13. Бжезінські Збігнев Велика шахівниця / Збігнев Бжезінські. – Львів–Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 2000. – 236 с.
14. Бибикина О. П. Мусульмане в странах Старого Света / О. П. Бибикина [Электронный ресурс] / О.П. Бибикина. – Режим доступа : [http : //www.perspektivy.info/oykumena/europe/musulmane_v_stranah_starogo_sveta_2008-1-15-56- 3.htm](http://www.perspektivy.info/oykumena/europe/musulmane_v_stranah_starogo_sveta_2008-1-15-56-3.htm).
 15. Блюмкин А. А. Мир моральных ценностей / А. А. Блюмкин. – М. : Знание, 1981. – 64 с.
 16. Богомолов А. С. Определенность, ценности и социологическое познание / А. С. Богомолов // Социологические исследования. – 1975. – № 12. – С. 36.
 17. Борзенко И.М. Основы современного гуманизма : уч. пособ. / И. М. Борзенко, В. А. Кувакин, А. А. Кудишина. – М. : РГО, 2002. – 389 с.
 18. Боршарт К.-Д. Абетка законодавства європейського співробітництва / К.-Д. Боршарт ; пер. з англ. пер. англ. В. Мардак. – К. : Представництво Європейської Комісії в Україні, 2001. – 112 с.
 19. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVII ст. / Ф. Бродель. – К. : Основи, 1995. – Т. 1. Структура повсякденності : можливе і неможливе. – 543 с.
 20. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. / Ф. Бродель. – К. : Основи, 1997. – Т. 2. Ігри обміну. – 585 с. 21. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. / Ф. Бродель. – К. : Основи, 1998. – Т. 3. Час світу. – 631 с. 22.
- Варганова Е. Информационное общество в стратегии Европейского Союза / Е. Варганова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http ://www.e-ukraine.biz/index.html](http://www.e-ukraine.biz/index.html)
23. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / М. Вебер. – К. : Основи, 1994. – 261 с.
 24. Виппер Б. Р. Итальянский Ренессанс XIII–XVI века / Б. Р. Виппер. – М. : Искусство, 1977. – Т. I–II. – 224 с.
 25. Вишняков А. Наднаціональність в праві Європейського Союзу / А. Вишняков [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.comparativelaw.kiev.
 26. Габермас Ю. Залучення іншого : Студії з політичної теорії / пер. з нім. А. Дахній ; наук. ред. Б. Поляруш. – Львів : Астро-лябія, 2006. – 416 с.
 27. Гавриков Д. Европейский Союз как территория противоречий // Мировая экономика и междунар. отношения. – № 12. – № 7. – С. 88–95.
 28. Газін В.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945–2002 рр.) / В. П. Газін, С. А. Копилов. – К. : Либідь, 2004. – 624 с. 29. Гарэн Э.

- Проблемы итальянского Возрождения / Э. Гарэн. – М. : Прогресс, 1986. – 400 с.
30. Глобальные вызовы и Европа / под ред. Т. Кондратьевой, М. Новоженовой. – М., 2003. – 208 с.
 31. Головаха Є. Тенденції соціальних змін в Україні та Європі : за результатами «Європейського соціального дослідження» 2005–2009 / Є. Головаха, А. Горбачик. – К. : Інститут соціології НАН України, 2010. – 118 с.
 32. Головных Г. Я. Ценностные ориентации и перестройка общественного сознания / Г. Я. Головных // Философ. науки. – 1989. – № 6. – С. 85–89.
 33. Грищенко О. Мас-медіа у відкритому інформаційному суспільстві й гуманістичні цінності. – К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2002. – 203 с.
 34. Дейвіс Н. Європа : Історія / пер. з англ. П. Терещенко, О. Каваленко. – К. : Основи, 2001 – 1463 с.
 35. Деминцева Е. Б. Иммигрантские сообщества : опыт Франции [Электронный ресурс] / Е. Б. Деминцева // Россия в глобальной политике. – 2006. – № 5. – С. 14–22. Режим доступа : <http://www.globalaffairs.ru/numbers/22/6343.html>.
 36. Докучаев И. И. Ценность и экзистенция. Основоположения исторической аксиологии культуры / И. И. Докучаев. – М. : Наука, 2009. – 595 с.
 37. Дробницкий О. Г. Ценность // Философский энциклопедический словарь. – М., 1989. – С. 230.
 38. Дробницкий О. Г. Моральная философия / О. Г. Дробницкий. – М. : Гардарики, 2002. – 523 с.
 39. Европейское культурное многообразие и самобытность [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.echr.ru/coe/activity/800_europeans_13.htm
 40. Ерасов Б. Цивилизации. Универсалии и самобытность / Б. Ерасов. – М., 2002. – 524 с.
 41. Європейський Союз : політика, економіка, право : навч. посіб. – Л. : Львівський національний ун-т, 2005. – 532 с.
 42. Зарин В. А. Запад и Восток в мировой истории XIV–XIX ст. : Записки концепции общественного развития и становления мирового рынка / В. А. Зарин – М., 1991. – 261 с.
 43. Здравомыслов А. Г. Потребности, интересы, ценности. – М. : Политиздат, 1986. – 221 с.
 44. Борко Ю. А. От европейской идеи к единой Европе / Ю. А. Зорко. – М., 2003. – 464 с.
 45. Ильясов Ф. Н. Архетипы поло-репродуктивного поведения и конфликт западноевропейской и азиатской цивилизаций / Ф. Н. Ильясов // Человек.

- 2005. – № 2. – С. 113–120.
46. Иноземцев В. В. В поисках идентичности : европейская социо культурная парадигма / В. В. Иноземцев, Е. В. Кузнецова // Мировая экономика и междунар. отношения. – 2002. – № 6. – С. 3–14.
47. Ионоу И. Н. Теория цивилизаций. От античности до конца XIX века / И. Н. Ионоу, В. М. Хачатурян. – СПб. : Алетейя, 2002. – 384 с. 48. Ислам в Европе и в России : сб. ст. / сост. и отв. ред. Е. Б. Деминцева. – М. : Изд. Дом Марджани, 2009. – 240 с.
49. Историко-культурные основания европейской цивилизации. – М. : ИНИОН РАН, 1992. – 108 с.
50. Каган М. С. Философия теории ценности / М. С. Каган. – СПб. : Петрополис, 1997. – 205 с.
51. Кастельс М. Информационная эпоха : экономика, общество и культура / М. Кастельс. – М. : Аспект-Пресс, 2000. – 400 с.
52. Кирьякова А. В. Теория ориентации личности в мире ценностей. Монография / А. В. Кирьякова. – Оренбург, 1996. – 188 с. 53. Ковалевський В. В. «Міжнародні організації» : навч. посіб. для вищих навчальних закладів / В. В. Ковалевський. – К. : ЦУЛ, 2003. – 288 с. 54. Коган М. С. Философская теория ценности / М. С. Коган. – СПб. : Петрополис, 1997. – 205с.
55. Копійка В. В. Європейський Союз : заснування і етапи становлення : навч. посіб. / В.В. Копійка, Т.І. Шинкаренко. –К. : Ін Юре, 2001. – 448 с.
56. Кувакин В. А. Гуманистическая антропология и учение о ценностях / И. М. Борзенко, В. А. Кувакин, А. А. Кудишина // Человечность человека : Основы современного гуманизма. – М. : РГО, 2005. – С. 151–180.
57. Кувакин В. А. Твой рай и ад : Человечность и бесчеловечность человека (Философия, психология и стиль мышления гуманизма) / В. А. Кувакин. – СПб. : Алетейя, М. : Логос, 1998. – 360 с.
58. Кудрявцев А. Мусульмане во Франции / А. Кудрявцев // Россия и мусульманский мир. – 2002. – № 11. – С. 155– 68.
59. Культурна спадщина людства : збереження та використання : навч. посіб. / В. І. Акуленко, І. П. Магазинщикова, М. І. Моздир, О. О. Тарасенко. – Львів, 2002. – 160 с.
60. Культурная политика в Европе : выбор стратегии и ориентиры : сб. матер. / сост. Кузьмин Е. И., Фирсов В. Р.; Рос. нац. б-ка. – М. : Либерия, 2002. – 237 с.
61. Культурологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Є. А. Подольська. – Х. : Золоті сторінки, 2003. – 248 с.
62. Курбанов Р. Правовая логика мусульманских меньшинств

[Електронний ресурс] / Р. Курбанов. – Режим доступу : [http :
//www.muslimblog.ru/publ/avtory/ruslan_kurbanov/pravo
vaja_logika_musulmanskikh_menshinstv_medinskaja_ili_
mekkanskaja/10-1-0-83](http://www.muslimblog.ru/publ/avtory/ruslan_kurbanov/pravo_vaja_logika_musulmanskikh_menshinstv_medinskaja_ili_mekkanskaja/10-1-0-83).

63. Лапин Н. И. Ценности как компоненты социокультурной эволюции современного общества // Социологические исследования. – 1994. – № 5. – С. 58.
64. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада / Ж. Ле Гофф ; пер. с франц. Е. И. Лебедевой [и др.] – М. : Издательская группа Прогресс, 1992. – 376 с.
65. Леонтьев Д. А. Жизненный мир человека и проблема ценностей / Д. А. Леонтьев // Психологический журнал. – 1992. – №2. – С. 13.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

https://mon.gov.ua/ua	Міністерство освіти і науки України
http://nbuv.gov.ua/node/554	Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського
http://libr.rv.ua/ua/	Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека
https://ulibrv.com.ua/	Рівненська обласна бібліотека для молоді
http://library.rshu.edu.ua/	Наукова бібліотека рівненського державного гуманітарного університету (рдгу)
http://www.filosof.com.ua/	Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України

Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Ноутбук, персональний комп'ютер, мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для:

- комунікації та опитувань,
- виконання домашніх завдань,
- виконання завдань самостійної роботи,
- проходження тестування (поточний, модульний, підсумковий контроль), - програмне забезпечення для роботи з освітнім контентом дисципліни та

виконання передбачених видів освітньої діяльності.

Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Ноутбук, персональний комп'ютер, мобільний пристрій (телефон, планшет) з підключенням до Інтернет для:

- комунікації та опитувань,
- виконання домашніх завдань,
- виконання завдань самостійної роботи ,
- проходження тестування (поточний, модульний, підсумковий контроль), - прикладне програмне забезпечення:
- текстовий редактор MS Word для створення документів; - Microsoft EXEL для табличної обробки та аналізу даних, - програма для створення презентацій (Microsoft Pover Point).

ВИДИ ТА МЕТОДИ НАВЧАННЯ І ОЦІНЮВАННЯ

Код Компетентності (згідно ОПШ)	Назва компетентності	Код програмного результату навчання	Назва програмного результату навчання	Методи навчання	Методи оцінювання результатів навчання
КЗ 2.	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	РН16.	Приймати обгрунтовані рішення з урахуванням цілей, ресурсних і законодавчих обмежень, ціннісних орієнтирів.	МН 1,4,5,6,7	МО 2,3,4,7,8

КЗ 3.	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей її розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та	РН17.	Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.	МН 2,3,5,6,7	МО 5,6,8
-------	---	-------	---	-----------------	----------

	форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.				
СК 3.	Здатність забезпечувати дотримання нормативно-правових та морально-етичних норм поведінки.			МН 1,2,3,5,6,7	МО 2,3,5,6,8

Види та методи навчання і оцінювання

Методи навчання

- МН1 –словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);
МН2 –практичний метод (лабораторні та практичні заняття);
МН3 –наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);
МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
МН5 –відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
МН6 –самостійна робота (розв'язання завдань);
МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

Методи оцінювання

- МО2 –усне або письмове опитування
МО3 - колоквіум,
МО4 –тестування;
МО5 – командні проекти;
МО6 – реферати, есе;
МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
МО8 – презентації та виступи на наукових заходах;
МО10 –залік.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

--	--

Змістовний модуль 1		Змістовний модуль 2								Сума
Т1	2	Т3	Т4	Т5	Т6	ТТ7	8	ТТ9	Т10	100
10	0	10	10	10	10	110	0	110	10	

Т1 – усне опитування, перевірка конспекту.

Т2 – перевірка презентацій, усне опитування, конспектування першоджерел, перевірка конспекту.

Т3 - усне опитування, перевірка конспекту.

Т4 - усне опитування, конспектування першоджерел, перевірка завдань для

індивідуальної роботи.

T5 - робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування), усне опитування, перевірка презентацій.

T6 - усне опитування, перевірка конспекту.

T7 – перевірка презентацій, усне опитування, написання рефератів.

T8 – усне опитування, конспектування першоджерел, перевірка конспекту. **T9** – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування), усне опитування.

T10 – усне опитування, перевірка конспекту, – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування).

Система та критерії оцінювання у Рівненському державному гуманітарному університеті

Суми балів за 100-бальною шкалою	Оцінка в ЄКТС	Значення оцінки ЄКТС	Критерії оцінювання	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					екзамен	залік
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, високим (творчим) відмінно переконаливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні здібності	Високий (творчий)	відмінно	
82-89	B	дуже	здобувач вищої освіти	достатній	добре	

		добре	вільно володіє теоретичним матеріалом, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	(конструктивноваріативний)		
--	--	-------	--	----------------------------	--	--

74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, зпоміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з поміж яких є значна кількість суттєвих	середній (репродуктивний)	задовільно	
60-63	E	задовільно	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів	низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	Не зараховано

Критерії оцінювання

В університеті діє система оцінювання програмних результатів навчання здобувачів вищої освіти, що реалізується в ході виконання і захисту практичних робіт та модульного контролю, для яких визначено мінімальну кількість балів, яку слід набрати для формування рейтингового балу здобувачів вищої освіти та виставлення його у залікову книжку і відомість успішності здобувачів вищої освіти з відповідними оцінками. Еквівалент оцінки в балах для кожної окремої теми може бути різний, загальну суму балів за тему визначено в розподілі балів, які отримують здобувачі вищої освіти при вивченні дисципліни.

Оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється за результатами поточного й підсумкового модульного контролю. При оцінюванні усної відповіді здобувача вищої освіти оцінюються: - логічне висвітлення відповіді відповідає змісту питання; - вміння підтверджувати відповідь прикладами та фактами; - вміння впроваджувати елементи теорії у практику роботи школи; - вміння застосувати теоретичні знання в конкретних шкільних умовах.

Підсумкова (загальна) оцінка з навчальної дисципліни є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове оцінювання рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за практичну діяльність; оцінка за додаткові заохочувальні завдання для індивідуальної та самостійної роботи: створення відеофрагментів до практичних занять, участь у наукових конференціях, олімпіадах, підготовку наукових публікацій тощо (бали) тощо.

Здобувачам вищої освіти після аудиторних занять надається право підвищувати свій рейтинг лише під час складання заліку. Завдання оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів включно. За кожну пропущену лекцію вище дозволеного здобувач вищої освіти пише реферат на тему задану викладачем. Для отримання заліку потрібно набрати не менше 60 балів за 100-бальною шкалою.

Види контролю: поточний, модульний, підсумковий.

Поточний контроль проводиться на всіх видах аудиторних занять. Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та здобувачами вищої освіти, управління навчальною мотивацією здобувачів вищої освіти. Основне завдання – перевірка рівня підготовки здобувачів вищої освіти за визначеною темою. При поточному контролі використовували усне опитування, виступи студентів при обговоренні теоретичних питань та колоквиуми.

Модульний контроль забезпечував оцінку результатів навчання студентів на проміжних етапах їх навчання (змістові модулі) і проводиться в письмовій формі (контрольна робота). Підсумковий модульний контроль

забезпечував оцінку результатів навчання здобувачів вищої освіти на заключному етапі і проводиться в усній формі у вигляді семестрового заліку.

Методи контролю

Модулі передбачають такі форми контролю:

- ▢ усне опитування під час практичних занять та захист результатів виконання практичних робіт;
- ▢ контроль рівня теоретичних знань здобувачів вищої освіти у формі модульної контрольної роботи;
- ▢ контроль за самостійною роботою здобувачів вищої освіти у формі контрольної роботи;
- ▢ захист завдань самостійної роботи здобувачів вищої освіти у формі колоквиуму; ▢ модульний залік.

Усні відповіді оцінюються за такими критеріями: 1 бал – відповідь поверхнева на основі прочитаної лекції; відповідь хаотична, фрагментарна; відтворення заученого матеріалу без усвідомлення його суті; розуміння і розкриття лише окремих позицій.

2 бали – відповідь послідовна, недостатньо структурована; роз'яснення переважної кількості позицій (без виділення основних позицій); використання тексту лекції та одного підручника.

3 бали – відповідь логічна, чітка, структурована; глибоке розуміння матеріалу, яке включає узагальнені, систематизовані позиції; побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників.

4 бали – відповідь чітка, структурована, логічна; включає узагальнені, систематизовані позиції; побудована на основі матеріалу лекції та кількох підручників; аргументоване посилення на додаткові наукові джерела, спеціальну літературу, власні наукові доробки; наведення власних прикладів; порівняльний аналіз.

Практичні навички оцінюються за результатами виконання практичних робіт. Підсумковий контроль – залік.

Політика дисципліни

При організації освітнього процесу здобувачі вищої освіти, викладачі, методисти та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу у РДГУ, Положення про академічну доброчесність, Положення про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти, Положення про практики, Положення про внутрішнє забезпечення якості освіти. Кожен викладач ставить здобувачам вищої освіти систему вимог та правил поведінки здобувачів вищої освіти на заняттях, доводить до їх відома методичні рекомендації щодо виконання різних видів робіт. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність під час практичного заняття; (не)допустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи

іншими мобільними пристроями під час заняття; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін. Політика доброчесності Здобувач вищої освіти виконуючи самостійну або індивідуальну роботу повинен дотримуватись політики доброчесності. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувача вищої освіти він отримує незадовільну оцінку і повинен повторно виконати завдання, які передбачені у силабусі.

Політика доброчесності

Здобувач вищої освіти виконуючи самостійну або індивідуальну роботу повинен дотримуватись політики доброчесності. У разі наявності плагіату в будь-яких видах робіт здобувача вищої освіти він отримує незадовільну оцінку і повинен повторно виконати завдання, які передбачені у силабусі.